

Režin Deforž

CRNI TANGO

PLAVI BICIKL (1945–1947)

Prevela
Biljana Kukoleča

Laguna

Naslov originala

Regine Deforges

NOIR TANGO

La Bicyclette Bleue (1945–1947)

Copyright © Librairie Arthème Fayard, 1996.

Translation Copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Mojoj deci,
Franku, Kamij i Lei*

I povikaše glasom silnim govoreći: Dokle ćeš, Gospodaru Sveti i Istiniti, odlagati da sudiš i osvetiš krv našu na onima što žive na zemlji?

Otkrovenje po Jovanu, 6:10

1.

Kada je spazila kako prema njoj ide Fransoa Tavernije držeći Šarla za ruku, Lea je zastala od sreće. To su zbilja bili oni, tu na *Montijaku*, na onom istom *Montijaku* za koji je mislila da je uništen zauvek, a sada je odjekivao od zvuka testere i stolarskog alata, udaraca čekića i pesme radnika:

„*Zidar je pevao pesmicu
Dole, pod kućnim krovom.*“

Njen se dom ponovo rađao.

Uz radosno stezanje srca, shvatila je ko je taj zanatlija. Nepomično je posmatrala svog ponovo pronađenog ljubavnika: živ je! Bio je živ i posmatrao ju je u neverici, zbunjen, potresen... Posegnuo je ka njoj, ali je Šarl bio brži. Lea je, preplavljena osećanjima, stegla dete uza se, šapućući mu neke nežne i nepovezane reči. Zatim ga je nežno odmakla od sebe i kleknula da ga bolje osmotri. Kako je samo porastao! Kako je ličio na majku! Sećanje na Kamijinu smrt izmamilo joj je jecaj.

„Je li ti zlo?“, upitalo je siročje.

„Nije, dušice, srećna sam što te opet vidim...“

„Pa zašto onda plačeš?“

Kako detetu od pet godina objasniti da suze mogu izraziti radost, baš kao i tugu?

Ko je plavokoso detence koje joj se okačilo o suknju uniforme i ta mlada žena u haljini na cvetiće, nalik onoj koju je njena majka nosila pre rata?

„Fransoaz?...“

Sestra joj je pomogla da se pridigne i zagrlila je. Zatim je došao red na Loru, odevenu po poslednjoj modi, i na Lizu, koja se zarumenela ispod sedih kovrdža, zatim na Estel, čija stroga punđa nije umanjila dobrodušnost na licu, na Rut, dragu Rut, čuvarku uspomena iz njihovog detinjstva, tako ostarelu, oronulu, drhtavih izmučenih ruku... Gurale su je jedna do druge, a ona je osećala kao da njihovi poljupci, nežnosti i tople reči nisu njoj namenjene. Lei je posle Berlina i pobeđene Nemačke izgledalo prosto nestvarno da se opet nađe na tom mestu, na toj zemlji, na imanju za koje je verovala da ga više neće videti.

No, malo-pomalo, radost zbog povratka i sreća pred prizorom kad su joj Šarl i Fransoa došli u susret, kao da su je donekle zagušile. Kao da ništa od toga nije bilo stvarno; kao da je bila u pitanju neka smicalica, ili maskarada... kao da su sve to duhovi... Šta radi ta zaobljena žena, koja maše rukama, u haljini njene majke?... I ta previše našminkana devojkica, koja je podsećala na kurve nemačkih oficira u barovima u Bordou?... Ko su ta uzbuđena deca s bradama i prstićima lepljivim od grožđanog soka?... Ko su te starice u crnim haljinama, kao sa slika iz Sen Makera?... Ko je taj zgodni muškarac sa ironičnim osmehom?... Što se smeška? Šta mu je tako čudno?... Što je tako posmatra? Odjednom je obuze neko oćajanje. Nikada... nikada nije trebalo da se vraća u *Montijak*, sve je bilo uništeno, zaprljano, mrtvo!... Odjednom je ugledala kako iz drvoreda izranja Moris Fijo sa svojom milicijom... čula je krike i zapomaganje, odjekivali su joj u glavi... nije više čula zvuke čekića, već puščanu paljbu po kućnim vratima... videla je dim koji se diže s terase; nije to bio dim spaljene suve trave, već onaj koji se dizao iz izmučenog tela njene tetke Bernadet...

Grubo je odgurnula žene i decu koji su visili oko nje. Neće je uhvatiti... neće im dozvoliti...

Tetke i sestre su je u čudu posmatrale kako beži. Fransoa Tavernije je jedini shvatio šta se dešava s njom.

Trčala je kroz vinograde kao progonjena zver, udarajući u gomilice zemlje, padajući i ustajući, da bi se ponovo saplela i pala. Bio je na nekoliko koraka od nje kad ga je videla, ali ga nije poznala. Samo joj se jedna rečenica vrtela u mislima: *Neće me uhvatiti!... Neće me uhvatiti!...* Strah i bes su joj dali krila; ponovo je jurnula, još brže, ne obazirući se na izguljena kolena. Trčeći pored Sidonijine kuće, učinilo joj se da čuje Matijin glas... Stopalima je podigla oblak bele prašine s puta ka Verdeleškoj kalvariji, utočištu njenih dečjih tugovanja, kao i mestu na kome je izlivala svoja devojačka strahovanja, u danima kad se suočila s ratom i smrću. Izgrebala je ruke probijajući se kroz trnovito žbunje... i četvoroške stigla do stepenica Kalvarije. Tu ju je on sustigao, pa su se bez reči gušali na stepenicama. Fransoa je morao da upotrebi svu snagu kako bi je sprečio da mu izgrebe lice. Kad je osetio da popušta, počeo je da joj šapuće utešne reči:

„Polako, malena, polako... nemoj da se plašiš... sve je gotovo... tako, smiri se... Ljubavi, niko te više neće povrediti, obećavam ti...“

Malo-pomalo, njeno drhtavo telo se opustilo, a ludilo joj je nestalo iz pogleda. Lea ga je sklopljenih očiju pustila da je ljulja u naručju... Osećala se kao da opet ima osam godina i da je otac teši posle nekog gadnog pada... pripila se uz njega sve tiše jecajući, a bol je polako nestajao... sad će je podići i poneti u krevet...

Fransoa ju je spustio u hlad ispod hrasta. Zaspala je naglo, kao dete, držeći ga čvrsto za ruku. To ga je podsetilo na njihove malobrojne ljubavne noći, kada bi, posle vođenja ljubavi, naglo zaspala usred rečenice; to je bila jedna od njenih prednosti, ta sposobnost da pobegne u san.

Nežno joj je s obrazâ maramicom otro prašinu i suze. Opet su ga potresle njena lepota, snaga i ranjivost, koje su izbijale s tog prljavog lica. Kao i prilikom njihovih ranijih susreta, taj ga je kontrast pogađao i uznemiravao. Po podrhtavanju njenih očnih kapaka pogodio je koliko pati. Zakleo se sebi da će je naterati da sve zaboravi, da će joj omogućiti da vodi miran i srećan život, da će je zasuti poklonima, nakitom, da će joj pomoći da otkrije svet, druge krajeve, mesta na koja čovek nije kročio... Ona će ga opet mučiti svojom koketerijom, opet će je slušati kako se smeje, posmatrati je kako pije šampanjac, zavrteće je u ludom valceru. O, oteraće već on, na svaki mogući način, od nje te slike užasa koje je bacaju u stanje izbezumljenosti!...

„Fransoa!“

„Tu sam, curice.“

„Fransoa, kad bi samo znao...“

„Znam, dušo, znam. Sad moraš sebe naterati da sve to zaboraviš...“

Osetio je kako joj se telo ukočilo, spremno za bekstvo.

„Biće teško, ali je neophodno. Imaš kuću koju treba obnoviti, dete koje treba podizati, porodicu koja...“

„Ćuti! Ćuti!“

Udarala ga je stisnutim pesnicama po grudima. Nasmejao se.

Razdražena njegovim smehom, pokušala je opet da ga ogrebe i udari. Opružio se preko nje, držeći joj ruke savijene ispod glave.

„Zar ne misliš da možemo raditi nešto pametnije nego da se svađamo?“ upitao je, tražeći njene usne.

Počela je da se otima i da ga ujeđa tako jako da ju je pustio. Lea se pridigla, sva rastrojena i poružnela od besa; dugo su se streljali pogledima. Ona se postepeno smirila, a bes je ustupio mesto tuzi. Iz razrogačenih očiju su joj se niz obraze slivale suze.

Lea se pridigla. Njen bol i jecanje su mu teško padali. Kada joj je Fransoa pružio maramicu, zahvalila mu je osmehom.

„Izvini, baš sam smešna.“

„Za mene si sve drugo samo ne smešna; dođi.“

Bacila mu se u naručje, očekujući da žudnja otera njenu tugu. Otkopčala mu je košulju i proturila ruku kroz razrez da oseti njegovu meku kožu, njegov miris. Kako joj je samo nedostajao u dugim mesecima; skoro da je popustila navaljivanju jednog zgodnog engleskog oficira. Tad je i on njoj raskopčao bluzu ispod strogog kostima, skinuo joj kravatu i smaknuo narame-nice kombinezona... Pojavile su se bujne grudi. Nestao je rat, patnje, nebo, zemlja, smrt... Tu su bili samo jedan čovek i jedna žena, čija su se tela spojila, kao nekad u praskozorje vremena, a jedini cilj im je bilo uživanje; bilo je to brzo i grubo uživanje, koje je i njih iznenadilo, i nije ih zadovoljilo.

Fransoa joj je pomogao da se pridigne. Vratili su se na put za *Montijak*, zagrljeni. Kada su stigli do *Belvija*, Lea je sela na kamenu klupu, koja se naslanjala na Sidonijinu kuću. Oči su joj lutale po poznatom predelu. Ništa se nije promenilo, ništa nije ukazivalo na rat koji je protutnjao, ništa nije ukazivalo na činjenicu da su u tim šumama i selima ginuli ljudi da bi sačuvali te zvonike, polja, vinograde. Zatvorila je oči i nastojala da otera strašne slike, u želji da se seti njihove hrabre kuvarice, onakve kakva je bila ranije, kad je govorila:

„Malena, hoćeš li malo mog likera od borovnice?“

Jesen se bližila, a svetlo kasnog popodneva blistavo je obasjavalo predeo koji je toliko volela.

„Gledaj, vide se Pirineji!“

To baš i nije bila istina, ali Sidonija je to često govorila; napominjala je da se po lepom vremenu vidi taj stari planinski venac.

Pognula je glavu poput konja koji tera dosadnu mušicu, uspravila se i uronila pogled u oči svog ljubavnika. Njen pogled mu je govorio: „Tu sam, živa sam, želim da uživam u životu, požuri! Ti si tu da mi u tome pomogneš, pošto me voliš. Jer ti me voliš, zar ne?“ Privukla je lestvice do senika ispred kućice i popela se po klimavim prečkama. Koliko je puta došla na to

mesto da se sakrije od starijih, s Matijom i drugovima u igri iz detinjstva. Bio je tu čitav plast sena iz poslednjih kosidbi. Lea je uronila stopala u mirisnu masu i strgla sa sebe odeću, i stajala je naga, ne mareći za bockanje suve trave. Fransoa ju je posmatrao naslonjen na neku prečku i nije krio da mu je neprijatno. Zatim se polako svukao, ne skidajući pogled s nje.

Veče je već bilo dobro odmaklo kada su se umorni i srećni vratili na *Montijak*.

Niko nije ništa kazao kad su, uprkos običajima, Lea i Fransoa otišli zajedno u sobu. Gospođice De Monplejne, Fransoaz, Lora, Rut i deca, svi su se oni bili kako-tako smestili u nekadašnje podrumareve prostorije, u očekivanju da se okončaju radovi na glavnoj zgradi. Arhitekta koga je Tavernije angažovao obećao je da će sve biti gotovo do sredine oktobra. Estel i Rut su u to sumnjale; Lora je kinjila radnike, jer je smatrala da rade previše sporo; Fransoaz se nije usuđivala da bilo šta kaže, jer je neki stariji zidar jednom progundao njoj iza leđa: „Kurvo!“ Otišla je pognutih ramena i više se nije približavala gradilištu.

Lein dolazak je delovao podsticajno na sve njih – na radnike, koji su nastojali da rade brže kako bi joj ugodili. Bila je začuđena kad je očevu radnu sobu zatekla skoro sasvim nepromenjenu: samo su knjige bile počađavile, kao i zidovi i tepisi. Ne pitajući sestre za mišljenje, smestila se u tu sobu. Da se ona pitala, sve bi ostavila onako kako je i zatekla, ali ju je Fransoa ipak ubedio da okreči, očisti tepihe i stavi nove zavese. Jedino što nije htela da menja bio je stari divan: nije htela ni da čuje ništa o tome; niko nije smeo ni da pipne taj komad nameštaja, odavno star i pohaban. Fransoa je prihvatio tu njenu odluku.

Lea je na radiju i u štampi pomno pratila tok suđenja u Luneburgu dželatima iz logora Bergen-Belsen. Prisećala se upravnika logora Jozefa Kramera, koga je engleska vojna policija s mukom iščupala iz ruku jačih zatvorenika i britanskih vojnika,

kao i doktora Frica Klajna, koga su saveznici naterali da pozira, isprebijan i natečenog lica, među hiljadama golih leševa razbacanih unaokolo. Sećala se suza koje su mladi engleski vojnici prolivali pred živim mrtvacima, koji su im pružali tako sasušene i mršave ruke da su se svi plašili da ih dodirom ne polome, kao i užasa lekara kada su na obrazima, rukama, zadnjicama, pa čak i jetri nekih leševa otkrili tragove koji su ukazivali na to da su neki zatvorenici, poludeli od gladi, pokušavali da ih pojedu.

Kada li će se te strahote okončati? Rat je bio završen, trebalo je zaboraviti. Zaboraviti? Ne, to ipak nije bilo moguće, nije se smelo zaboraviti. Ta protivrečnost je stalno mučila Lein duh. Bilo joj je još teže jer nije htela da priča o tome, čak ni kada se usred noći budila iz košmara, vrišteći. Fransoa je pokušao da je pita nešto o tome, ali je odustao kad je video da je to tera u plač ili dovodi do besa. Objašnjavao joj je da nekada ispričati neke stvari znači bolje ih shvatiti i postaviti sve na mesto, ali je Lea tu mudrost odbacivala. Estel de Monplejne, kojoj je poverio svoj strah zbog Leinog ponašanja, kazala mu je da bude strpljiv; bilo je prerano, bilo je potrebno da prođe neko vreme, možda i dosta vremena, da Lea, ako ne može da zaboravi, barem dospe u neko vedrije raspoloženje.

Ali kako to postići? Sećanje na lepe trenutke bilo je potisnuto sećanjem na užase. Među njima su najgora bila sećanja na smrt Raula Lefevra, koga je sama ona sahranila, uz pomoć njegovog brata Žana i doktora Žuvenela, ispod žive ograde i jorgovana iza podrumске zgrade. Telo njenog druga iz detinjstva je još tu ležalo. Jednog dana ju je Fransoa iznenadio kada je na taj usamljeni grob spustila cvet ubran iz žardinjere. Znao je kako je Raul poginuo, ali mu nikada nije pokazala mesto gde je počivao. Potrudio se da se obavesti policija. Lein šok je bio ublažen pojavom Žana Lefevra, koji je došao zbog toga, i njenom radošću što je barem on ostao u životu.

Od ranog jutra su stizali žandari, a za njima su iz močvarnih predela Verdelea, Sen Makera i Sen Mekseni stigli stari pokojnikovi saborci i drugovi. Počeli su iskopavanje tela u prisustvu gospođe Lefevr, koju je pridržavao njen preživeli sin. Vreme i priroda su učinili svoje: pojavio se skelet omotan krpama, koje je majka prepoznala. Nije bilo ni krika, ni jecaja; potpuna tišina se spustila na meku zemlju, ispresecana škripanjem lopata i zvukom izbacivanja zemlje. Sa Žanom Lefevrom je došao i neki mladi sveštenik izmučenog lica, plivajući u velikoj iznošenoj, pozeleneloj crnoj mantiji; on je blagosiljao ostatke tela, koji su potom smešteni u kovčeg.

Srećni i puni neverice, Žan i Lea su se plačući zagrlili. Raulova majka je stegla drugaricu svojih sinova na grudi, i prošaputala reči zahvalnosti, koje su Leu dirnule.

Posle bekstva s *Montijaka*, Žan Lefevr je, bez obzira na ranu, uspeo da stigne u Pojak u Medoku, gde je pronašao neke od drugova iz odreda Velikog Pjera koji su uspeli da pobegnu. Lečili su ga na nekom imanju blizu Lespara, a zatim se pridružio grupi iz Šarlija; 23. jula je sa šezdeset i šest drugih partizana učestvovao u napadu na barutani Sen Elen, kad su poginule desetine Nemaca, ali i dvadeset sedmorica njegovih drugova. Bio je ponovo ranjen, zarobljen, i sa sedmoricom drugova odveden u tvrđavu Ha. Tukli su ga i mučili, a 9. avgusta su ga ubacili u voz za Nemačku pun francuskih i stranih zatvorenika. Većina ih je bila zarobljena u okolini Tuluze, a 2. jula su prebačeni iz tog grada u sinagogu i u tvrđavu Ha, u Bordou. Potrpali su ih po sedamdeset u svaki vagon, gde su od vlažne vrućine, manjka vazduha, uz nekoliko kapi vode i komad hleba dnevno, neki zatvorenici pomrli ili poludeli. Voz je izbegao mitraljesku vatru iz savezničkih aviona, prošao kroz Tuluzu, Karkason, Monpelje, Nim, dolinu Rone... i 27. avgusta prispeo u Dahau.

Žan je bio živ, ali u strašnom stanju. U toj vožnji osamnaest njegovih drugova je umrlo. Prilikom svakog zaustavljanja Nemci bi otvorili vrata, a oni su izbacivali leševe. Kad su prispele na malu stanicu u Dahau, šest tela je širilo nenasnosan smrad, pa su ih izbacili na peron. Za vreme vožnje Žanu je pomagao i lečio ga neki mladi kaluder, sveštenik u partizanskom odredu u Korezu, po imenu Mišel Delfan, a svi su ga zvali otac Anri. Mada je i sam goreo u groznici, pomagao je samrtnicima i tešio ostale. Pošto je bio nežne građe, svi su se pitali kako sve to izdržava. Izdržao je sve do 20. aprila 1945. godine, kada su Amerikanci ušli u logor. Tu ga je u postelju bacio tifus koji je harao logorom. Preneli su ga u logorsku bolnicu *Revije*, gde je od poljskog sveštenika primio poslednju pričest i spremio se da se zadovoljno pridruži Gospodu. No njegov čas još nije bio kucnuo: krhko telo je izdržalo bolest i preživelo. Posle karantina koji su oslobodioci uveli, otac Anri i Žan su poslani u Francusku. Bili su vrlo slabi i dva meseca su proveli u Savoju, u sanatorijumu za oporavak, a zatim su se vratili porodicama. Za vreme tog boravka njihovo prijateljstvo se učvrstilo. Sveštenikovo načeto zdravlje nije bilo pogodno da izdrži stroga pravila kapucinskog reda, pa je od vlasti dobio dozvolu da napusti manastir. Poslali su ga u Bordo da bude pomoćnik sveštenika u Sen Mišelu. Čim je stigao, javio se prijatelju, koji se tek prethodnog dana bio konačno vratio kući. Dok je boravio na imanju *Verdere*, došli su žandari da jave gospođi Lefevr da će narednog dana iskopati telo njenog sina Raula. Žan je tada majci i prijatelju ispričao u kakvim okolnostima mu je stradao brat.

Uprkos košmarima koji su je budili iz sna skoro svake noći, Lei su se svakog jutra ponovo pred očima ređali strašni prizori. Fransoa je bio kraj nje, i njegova nežnost i milovanja, sati provedeni u ljubavi i uživanju, uspeli su da doprinesu njenom vraćanju u život; svakako da nije bila u stanju da zaboravi,

nit će to ikada moći, ali je njena želja za životom konačno nadvladala.

Petnaest dana odsustva, koje joj je dala gospođa De Pejerimof, brzo je prošlo. Trebalo je da se Lea vrati u sedište Crvenog krsta u Parizu. Grožđe je sazrevalo, sestre su se s vlasnikom susednog imanja dogovorile o pomoći pri berbi, prvoj u oslobođenoj Francuskoj. Zahvaljujući Tavernijeovom novcu, okupilo se oko tridesetak radnika, od kojih su dve trećine bili nemački zarobljenici. Osećajući smrt u duši, napustila je sve što je ponovo naučila da voli. No te dve nedelje provedene u *Montijaku* navele su je da veruje kako se sve može započeti iznova.

Vožnja do Pariza u velikoj Tavernijeovoj limuzini izgledala je poput odlaska na raspust – vreme je bilo toplo i sunčano, gostionice prijatne, a Fransoa zaljubljen i veseo.

Čim je stigla, Lea se zaputila u sedište Crvenog krsta, do gospođe De Pejerimof. Tu je, veoma radosna, zatekla Kler Morijak i Žaninu Ivoj, koje su se vratile iz Berlina. Tri devojke su se grlile uz suze i smeh, koji su gospođu De Pejerimof naterali da izađe iz kancelarije.

„Pa dobro, gospođice, šta se to dešava?... Smirite se, šta će pomisliti naši američki prijatelji o ponašanju francuskih saveznica?“

„Pustite ih, draga moja, pa u njihovim godinama je normalno da vole da se smeju“, s jakim američkim akcentom reče lepa krupna žena, koja se pojavila na poluotvorenim vratima kancelarije.

„Lorin, da vam predstavim tri moje devojke. Deluju kao tri mlade šašavice, ali to su sjajne mlade žene, hrabre, efikasne, obzirne; imaju trezvene glave i zlatna srca, vole da koketiraju, ali

dobro podnose hladnoću i prljavštinu, veliki su sladokusci, ali se zadovoljavaju i skromnim obrocima, koje dele s nesrećnicima. Sve su se vratile iz Nemačke i treba opet da otputuju tamo. Gospođice, predstavljam vam Lorin Kenedi.“

„Govore li nemački?“, pitala je Amerikanka.

„Lea Delmas govori, čini mi se. Imali ste dadilju ili guvernantu koja vas je naučila tome jeziku, zar ne?“, pitala je gospođa De Pejerimof.

„Nije nas baš podučavala, već nam je pričala priče, pevala pesme i čitala poeziju na nemačkom, pa smo ga tako naučile... Ona je Alzašanka, pa je dakle...“

„Dakle šta? Pa može biti Alzašanka i dobra Francuskinja istovremeno, to je ne sprečava da govori i maternji jezik.“

„Zapravo je sprečava, kad je taj jezik nemački“, suvo je odgovorila Lea.

Gospođa De Pejerimof je malo poskočila kad je čula taj ton. Bila je iznenađena i zadovoljila se time da joj dobaci strog pogled.

„Pa govorite li taj jezik, ili ne?“

„Govorim ga prilično loše, ali ga dobro razumem.“

„Pa, ako se gospođa De Pejerimof slaže, pratićete me u Nirnberg“, odgovorila je Lorin Kenedi.

„U Nirnberg?“

„Da, tamo se održava suđenje ratnim zločincima.“

2.

Sarin košmar se nastavlja.

Kada ju je Lea otkrila među leševima u logoru Bergen-Belsen i krišom izvela iz logora, sve joj se činilo nestvarno, kao i kasniji boravak u engleskoj vojnoj bolnici blizu Londona. Užas se ponavljao svake noći: ponovo je bila u bordelu za vojnike, gde je, bez obzira na tragove prženja cigaretama kod Masija, bila jedna od najtraženijih devojaka među SS oficirima. Uzalud se njeno izmučeno telo protivilo. Kada bi im penetracija bila otežana, mazali su svoje polne organe nekim mastima, govoreći, uz skaredne šale, da je to mast od istopljenih Jevreja. Kada je prvi put razumela o čemu govore, onesvestila se. Osvestili su je čašom hladne vode. Dok je osećala kako nepoznati zlotvori klize u njeno telo, šaputala je u sebi imena svih nestalih jevrejskih prijatelja i zaklinjala se sebi da će ih osvetiti, nemajući snage da se ubije i tako prekine dalja ponižavanja. Jednoga dana im je dosadila, pa su je poslali na radove na putevima. U logoru Ravensbrik je morala da sluša podsmehe ostalih zatvorenica, koje su na odeći nosile zelene trouglove, znak zajedničkih baraka, i koje su bile ljubomorne na njen još uvek zavodljiv izgled i obline, dok su one bile sama kost i koža.

„Da li su ti prijale švapske đoke?“

„Poslali su te ovamo jer nisi umela da im dobro popušiš, zar ne?“

„Ostavili su ti kosu, zbog tucanja?“

Sram i bes su je navodili na surovost; bacila se na dve spodobе kojima su kosti probijale kožu ispod prugaste odeće i nije joj bilo nimalo teško da ih obori. Gundava gomila, koja se okupila okolo, bacila se na nju. Spasla su je dvojica kapoa, čuvari s psima. Dve žene su beživotno ležale u blatu. Šest zatvorenica je bilo određeno da nose leševe u krematorijum. Sara je, ne pokazujući osećanja, dozvolila da je odvedu u ambulantu, gde joj je jedna lepa logorašica ukazala prvu pomoć i položila je na krevet, na čaršav skoreo od prljavštine. Sara je utonula u san.

Kada se probudila, kraj uzglavlja je ugledala snažnu ženu u uniformi, s prilično lepim, mada grubim crtama lica.

„Ja sam doktorica Šefer, asistentkinja doktora Oberhauzera, lekara ovog smrdljivog logora. Vidim u vašem kartonu da ste Nemica, nemačka Jevrejka; to je malo previše, zar ne? Jevreji su pošast čovečanstva, i treba ih kao takve eliminisati. Naš firer je lepo shvatio da treba osloboditi čovečanstvo od te podvrste, koja je skoro majmunska. No, pošto ste uprkos svemu i Nemica, moram vas lečiti da bi Jevrejka u vama stigla u formi do gasne komore.“

„Do gasne komore?“ prošaputala je Sara, uspravljajući se.

„Da, to je delotvoran način da se eliminišu stotine parazita. Ah... ah, da ste ih samo videli kako krkljaju i bore se da se oslobode iz kaveza... kao vaške... ah... ah... baš kao vaške... Nema ničeg boljeg od dobrog mlaza gasa ciklona, da se otarasimo jevrejske gamadi...“

Sara ju je zgrabila za grlo i nadljudskom snagom, poteklom iz mržnje, pokušala da je zadavi. Krici mlade logorašice privukli su kapoe. Trebalo ih je troje da je odvuku. Kašljući i trljajući pocrveneli vrat, na kome je bilo nekoliko kapi krvi, doktorica Šefer je pokušavala da povрати dah. Sara se ponovo onesvestila, s rascepljenom arkadom, natečenih usana, i ležala je u uglu.

Lekarka je povratila dah i zasula udarcima noge nepokretno telo. Možda bi je i ubila da jedan kapo nije kazao:

„Manite je, doktorka, poslužiće za neki od vaših eksperimenata.“

Tada je za Saru počelo vreme užasa.

Bacili su je na slamaricu u dnu ambulante, i ostavili nekoliko dana bez hrane i lekova; samo joj je neka mlada Poljakinja amputirane noge donosila pomalo vode. Trećeg dana ujutru strgnuli su joj pocepanu odeću i odvukli je, onako grozničavu ali svesnu, u odaju po kojoj se vuklo ili ležalo stotinak nagih žena, koje su većinom ličile na kosture, a nekima od njih bila je amputirana ruka ili noga; sve su po sebi imale žive rane, zagađene i ponekad pune crva, svuda po ramenima, stomaku, grudima i bedrima; bile su prekrivene sasušenom krvlju, blatom, izmetom i opružene ili sklupčane na mokrom zagađenom podu, na truloj slami i gnusnim otpacima. Kada su je bacili u taj jarak, začuli su se krici besa i bola onih žena na koje je pala, pa je, bez obzira na slabost, morala da se bori da bi se odbranila od udaraca i ujeta. Groznica je doprinela da joj sve to izgleda nestvarno.

To je pravi košmar, moraću da se probudim, mislila je.

Sara se nije probudila sve do narednog dana, kada je osetila da se guši. Bilo je mračno. Gde li se nalazila? Ko ju je tu smestio? Uz velike napore je oslobodila jednu ruku i, pipajući, pokušala da se snađe. Rukom je dohvatila nešto ledeno i vlažno, pa nešto tvrdo, pa opet vlažno i ledeno, i uz urlik je iskočila iz hrpe tela koja su je pokrivala. Mrtve, sve su bile mrtve, te unakažene žene iz zatvorene odaje; bile su plave, zelene, sive, a boje su se menjale i gubile u toj gomili đubreta. Lica su im bila izobličena grimasama bola, pljuvačka im je tekla sa usana, udovi su im bili iskrivljeni, tela izvijena nekim nepodnošljivim mukama. Mrtve su? Ali kako su umrle?... Zašto?... Kada?... Šta je ona radila tu, po svemu sudeći jedina živa, gola, ošamućena, nastojeći da pobegne, gazeći po glavama, upadajući u utrobe, gnječeći nečija ramena, hodajući po smeđoj smrdljivoj masi, padajući,

ustajući, opet padajući i tražeći izlaz... A zatim smeh, tapšanje, veseli zvuci harmonike i odjednom, miris benzina... Kakav je to bio košmar! Valjda glad izaziva te crne snove... Nije prestajala da trči... može li se pobeći od snova... i uspela je, zatvorenih očiju i raširenih ruku, da se najzad probudi.

Jaka toplota ju je navela da otvori oči: ispred nje su poigravali plavičasti plamenovi, proždirući leševe koji su se uzdizali i cvrčali na toploti, što ju je podsetilo na jedan sjajan ručak koji je za njenog oca nekada priredio marokanski kralj: desetine ovaca su se vrtele na ražnjevima, a vatre su osvetljavale noć. Sara je zabalavila. Istovremeno ju je obuzeo neki osećaj stida, koji ju je pokrenuo iz hipnotičkog mrtvila. Zbog te pljuvačke u ustima i tela koja je u delu sekunde videla kako gore, dok joj je neki nasmejani esesovac pružao kundak puške, i straha koji joj je izjedao utrobu, zaklela se da će se svetiti, sve dok zaborav ne bude izbrisao sećanja na te opscene prizore.

Po naredjenju nekog kapoa, četiri logorašice su je zgrabile za ruke i noge, i odnele u neku prilično čistu baraku, u kojoj je, iza crvene platnene zavese, bilo četiri ili pet kreveta. U dnu je bila napunjena kada, u koju su je grubo uronili. Voda je bila ledena, i Sara je vrisnula, ali ju je jedna od logorašica gurnula nazad, i kazala na francuskom:

„Bolje je da budeš mirna, biće brže, a moramo da te operemo...“

„Da me operete?“

„Da, treba da se dopadneš debeloj Berti...“

„Debeloj Berti?“

„Doktorki iz logora; ne zove se tako, to je nadimak koji smo joj mi dale. Kada joj se neka žena dopadne, onda je operemo da bi je ona iskoristila, a posle...“

„Ćuti!“, kazala je logorašica, koja je nekada sigurno bila lepa.

„Kod nas kažu da čovek koji je upozoren vredi za dvojicu, a tek žena!“

Dok su joj to pričale, prale su joj telo i kosu nekim ružičastim sapunom prijatnog mirisa. I pored ledene vode, Sara se ipak osećala prijatno.

„Mora da si joj se veoma dopala kad su nam dali ovaj sapunčić. Prošle nedelje, ona mala Jugoslovenka je imala pravo samo na sapun od jevrejske masti.“

„Ćuti, za to nema dokaza!“

„Ama kog dokaza? Zar misliš da ta čudovišta nisu za to sposobna?... Zar ne viđaš svakog dana šta su sve u stanju da učine... A ti, nemoj da nam daješ moralne pouke, i ti dobijaš povremeno činiju supe i parče kobasice u zamenu za neke usluge!“

„Znam... znam!... Molim te, ćuti!“

Dok je Sari prala kosu, suze su nesrećnici tekle niz lice.

„Imaš lepu kosu. Kako to da te nisu obrijali, kao ostale?“

„Ne znam.“

„Pa znaš da je bila u bordelu, a oni ne vole ćelave kurve.“

Bila je opružena na krevetu s belim čaršavima, nahranjena toplom i ukusnom supom, rane su joj bile previjene, i bila je odevena u košulju od grubog platna, ali čistu; Sara je malo povratila prisustvo duha. Kako je došlo do tog naglog preokreta? Tukli su je, ostavili bez lekova, ubili stotina žena, ali nju nisu, izvukli je s lomače, oprali je i lečili, nahranili i utoplili u čistom krevetu, a sve to zbog čega? Sara nije želela da zna odgovor.

Nije je doktorka Šefer lečila da bi postala njena ljubavnica, već je imala neke veće planove.

Mlada doktorka Roza Šefer, koja je pre rata sjajno položila sve ispite iz ginekologije, postala je asistentkinja profesora Karla Klauberga, poznatog ginekologa, koga su eksperimenti s progesteronom proslavili u celom svetu i na čije su se članke o hormonalnim terapijama svi pozivali. Pošto je vežbala u bol-

nici *Kenigshute*, zajedno s bolničarem Biningom i hemičarem Gebelom pomagala je profesoru u eksperimentima pri sterilizaciji žena nižih rasa u Aušvicu, a sve u korist laboratorija Šering-Kalbaum. Bila je potpuno bezosećajna, i prisustvovala je sterilizaciji desetina žena, Jevrejki francuskog, holandskog, belgijskog, grčkog, poljskog ili ruskog porekla... Karl Klauberg i Roza Šefer su bili čudovišan par, prilično smešan: on visok oko metar i po, a ona oko dvadeset i pet centimetara viša... Kada su je poslali u Ravensbrik da upravlja porodištem, povezala se s doktorkom Hertom Oberhauzer, asistentkinjom doktora Karla Gebharta, Himlerovog lekara i prijatelja, koji je ispitivao dejstvo sulfanamida na logoraše. Neki od njih, a zvao ih je „zečići“, poumirali su od tih eksperimenata, a drugi su ostali doživotni invalidi.

U Ravensbriku se doktorka Šefer povezala sa svim najgnusnijim primercima čuvara i logorašica iz zajedničkih baraka, kao i s prostitutkama. Nesrećne žene i devojke, koje je pozivala na svoje zabave, nisu skoro nikada izlazile iz baraka, osim da bi otišle u gasne komore, ili bi dobile „srčani napad“, izazvan smrtonosnim injekcijama. One koje bi debela Berta izabrala, bile su osuđene na smrt. Neke lepše logorašice su namerno prljale lica i mazale ih zemljom da ih zapanjujuća Amazonka ne bi uočila, a ona je najviše volela nova osvajanja i ponižavanje onih koje je već osvojila. Već godinama su saradnici i logorašice drhtali pred njom, a Sarin bes ju je doveo u teško zamislivo stanje zgranutosti i gneva.